

Gyene István Hunor

A koalíciókötés kérdőjelei Ausztriában

Az elmúlt évtizedben számtalan esetben találkozhattunk a napi politika elemzőinek, a politikatudomány művelőinek azzal a megállapításával, miszerint a hagyományos politikai bal- és jobboldal folyamatosan veszít korábbi jelentőségéből, az előző évtizedekben rendkívüli integrációs képességet felmutató, de napjainkban megújulni képtelen néppártok visszaszorulnak, s a választók körében egyre nagyobb igény mutatkozik az alternatívák iránt.

E tendenciák erősödésének lehattunk szemtanúi a nemrégiben lezajlott osztrák előrehozott választás kapcsán is, melynek eredményei a lehetséges koalíciós forgatókönyvek felrajzolásán túl egyéb következtetések levonását is lehetővé teszik számunkra.

Ausztria példája egyszerre érdekes és iránymutató, hiszen az ország jelenlegi politikai életében számos olyan mozzanat és tendencia fedezhető fel, amely párhuzamot mutat jó néhány hazánkban is megfigyelhető folyamattal.

Nagykoalíciós szakítás után előrehozott választások

A júliusban felbomlott szociáldemokrata-néppárti (SPÖ-ÖVP) nagykoalíció bő másfél évvel ezelőtt, 2007 januárjában alakult meg Alfred Gusenbauer (SPÖ) kancellár vezetésével. A koalíciós szakítást a kormánypártok közötti állandósult viták miatt hosszú vajúdas előzte meg, így a konzervatívoknak a kormányból történő egyoldalú kilépése - amit Wilhelm Molterer alkancellár-pénzügyminiszter (ÖVP) jelentett be - végül senkit nem lepett meg. Az intézkedéseit tekintve másfél évig csupán vegetáló kabinet regnálása végére gyakorlatilag felélte a lakosság bizalmát is, s július eleji felbomlása automatikusan előrehozott választások kiírását vonta maga után.

Itt hozzá kell tennünk, hogy Ausztriában egyáltalán nem számít új keletű esetnek az, ha a kormánypolitika mögött elfogy a választói támogatás. Árulkodó adat ezt illetően, hogy az osztrák kormányok a törvényhozási periódusok mindössze harmadában tudták kitölteni megbízatásukat.

Míg a magyar politikai köznyelv mindmáig csak „ízlelgeti” a nagykoalíció mellett az „előrehozott választás” fogalmát is, addig a fejlett demokráciák esetében ezek a modellek immár bevett megoldássá váltak egy-egy politikai konfliktusszituáció feloldásában.

Nyugati szomszédunk mindennek ékes példája, elég csak arra utalnunk, hogy az országot 1945 és 2008 között összesen 32 évig (1945-1964, 1987-1999, 2007-2008) irányította szociáldemokrata – konzervatív nagykoalíció, de nem előzmények nélküli a kisebbségi (és az egypárti) kormányzás gyakorlata sem (ÖVP: 1966-1970; SPÖ 1971-1983 között).

Az osztrák pártverseny kultúrájához jól illeszkedő előrehozott választások gyakoriságát pedig az a tény érzékelteti leginkább, hogy az alpesi országban az idei volt a második világháború befejezése óta a huszadik parlamenti választás – ma négyvel kevesebb alkalommal számolhatnánk, ha minden kormány kitöltötte volna hivatali idejét.

Eredmények és következmények

A mindössze két és fél hónapig tartó kampányidőszak a pártok rendkívüli aktivizálódását hozta magával. Összesen tíz párt állított országos listát, ám ezeknek végül csak a fele lépte át a négy százalékos parlamenti küszöböt.

A választást a Szociáldemokrata Párt nyerte meg (29, 7 %-os szavazati arány, 58 mandátum) a Néppárt előtt (25, 6 %, 50).

A bécsi parlamentbe az előzetes várakozásoknak nagyjából megfelelő eredménnyel (18 %, 35) jutott be a Heinz-Christian Strache vezette radikális jobboldali Szabadságpárt (ÖFP), illetve a Karintiában taroló Jörg Haider vezette Szövetség Ausztria Jövőjéért (BZÖ – 11 %, 21). A törvényhozásba legkisebb pártként bekerültek még a Zöldek is (9, 8 %, 19).

A két nagyobbik párt saját történelmi kudarcából mindenekelőtt vezetőváltás útján próbált meg kilábalni.

A szociáldemokraták még augusztus elején cselekedtek, amikor Gusenbauer lemondása után a pártkongresszus 98 %-os többséggel a pártja számára „új stílust” ígérő Werner Faymann-t választotta elnökké.

A konzervatívok elnökváltására csak a súlyos vereség után került sor.

Molterer szintén önként mondott le, az elnöki székbe a nála fiatalabb, határozottabb és agilisabb Josef Pröll került.

Az új pártelnökök megválasztásával kapcsolatban az adja a helyzet pikantériáját, hogy a korábban egyaránt miniszteri posztot betöltő Faymann és Pröll a nagykoalíciós időszakban éppen a koalíciós egyeztetéseket koordinálta.

Variációk egy koalícióra

A választás után természetesen azonnal megindultak a találgatások az új kormány lehetséges összetételéről, amelynek kapcsán ugyan több opció is felvázolható, de mint alább kiderül, megítélésünk szerint számottevő relevanciát ezek közül csak egy mutat.

1. Az alternatívák közül véleményünk szerint a *nagykoalíciós* kormányzás további folytatása a legvalószínűbb, a legtöbb érv ugyanis emellett fogalmazható meg:

- Az ország politikai hagyományaiból leginkább ez a forgatókönyv következik, hiszen mint arra korábban is utaltunk, a két nagy párt már több mint három évtizeden át közösen irányította az országot.
- A nagykoalíció hasonló helyzetekben jól bevált modellként funkcionál.
- Még mindig az SPÖ-ÖVP koalíció rendelkezik a legszélesebb társadalmi háttérrel, ami feltétlenül biztosítja a kormányzáshoz szükséges politikai akaratot.
- Az új elnöki páros jóval kompromisszumkésebb, mint elődje. Molterert korábban sokan Wolfgang Schüssel volt kancellár bábjának tartották, s ezzel magyarázták az ÖVP konszenzusra való képtelenségét, a konzervatívok állandó feszültségkereső attitűdjét.
- Pröll, a Néppárt elnöke jelenleg a nagykoalíció folytatása mellett teszi le a voksát.
- A nagykoalíciónak ma nem mutatkozik számottevő alternatívája.

2. Mindezek ellenére az is megtörténhet, hogy az eddigi kétpárti nagykoalíció helyébe *hárompárti koalíció* lép. Ennek az elképzelésnek több variációja is kínálkozik, bár meglátásunk szerint ezek közül egyik sem bír jelentős realitással.

a., SPÖ – ÖVP – Zöldek: a folyamatosan csökkenő támogatottságú (két éve még 11 % felett teljesítő) Zöldek esélyeit legfőképp kormányzati tapasztalatlanságuk rontja. Emellett a környezetvédők kampányának mindvégig fontos üzenete volt az, hogy számukra a konzervatívokkal kötendő bármifajta koalíció elképzelhetetlen.

b., SPÖ – ÖVP – BZÖ: ez a koalíciós felállás azért tűnik életképtelennek, mert a szociáldemokraták nem hajlandóak koalícióra lépni Jörg Haiderrel.

c., ÖVP – BZÖ – FPÖ: a konzervatívok ebben az esetben összefognának Haider és Heinz-Christian Strache pártjával. Az így létrejövő jobboldali – radikális jobboldali koalíció biztos parlamenti többséggel rendelkezne (ehhez 92 mandátum szükséges a 183 tagú parlamentben), hiszen a három pártnak összesen 106 parlamenti képviselője lesz. Emlékeztünk arra, hogy a konzervatívok 2000 elején egyszer már koalícióra léptek (az akkor még Haider vezette) Szabadságpárttal. Wolfgang Schüssel első kormányának összetétele akkor hatalmas megütközést keltett Európában (ennek egyik következménye volt, hogy az EU tizennégy tagállama befagyasztotta diplomáciai kapcsolatait Ausztriával). Ezek az előzmények, illetve az a tény, hogy a Néppárt eleve kizár minden együttműködést a szélsőségek felé hajló, most már Strache irányította Szabadságpárttal, valószínűtlenné teszi egy fekete-kék-narancs koalíció létrejöttét.

3. A mostani szituációban felvetődhet még a *kisebbségi kormányzás* gondolata is, melyben a kormánypárti szerepre a választáson győztes szociáldemokraták tarthatnának igényt.

Természetesen a kívülről támogatott kabinet csak akkor lehet eredményes, ha a Néppárt a kulcskérdésekben biztosítja a parlamenti többséget.

Nem szabad megfélemedkeznünk arról, hogy a kisebbségi kormányzásnak is vannak hagyományai Ausztriában.

Elég visszagondolnunk a hetvenes évek elejére (1970-71), amikor a kisebbségi SPÖ-kormányt a (!) Szabadságpárt támogatta, melyért „cserébe” az FPÖ akkor kisebbségbarát választójogi reformot kapott.

A két párt viszonya egyébiránt a továbbiakban sem szakadt meg, hiszen a szociáldemokraták az akkor mindinkább elfogadott Szabadságpárttal alkottak „kiskoalíciót” 1983 és 1986 között is.

Összegzés

Fontos megjegyeznünk, hogy bár az osztrák történések kapcsán az európai közvélemény a sajtóval együtt az ország radikális jobbrtolódását állítja előtérbe, a választás ennél jóval lényegesebb következtetések levonására ad alkalmat.

Ezek közül talán a legfontosabb, hogy az ország politikai- és pártrendszerét évtizedekig alakító és meghatározó vörös-fekete berendezkedés mára kifulladt; a választási teljesítményük tükrében középpárttá gyengülő néppártok az egymás között hosszú ideig felosztott politikai hatalmukat elveszíteni látszanak.

Mindezek ellenére a jelenlegi patthelyzetben mi mégis egy kétpárti „kényszerkoalíció” ismételt megalakulását tartjuk a legvalószínűbbnek.

Állítjuk ezt annak dacára is, hogy a szociáldemokraták és konzervatívok soraiból *egyaránt* érkező protest szavazatok tízezreinek tükrében a radikális jobboldali pártok láthatóan rendkívül sikeresen szólították meg az elégedetlen és kiábrándult választókat - azonban még így sem sikerült számottevő közelségbe kerülniük a politikai hatalomhoz.

A politika alaphelyzete most kétségkívül megváltozott, és ebből leginkább a nehézkesen mozgó, a társadalmi változások felé nyitni képtelen, tekintélyüket, klientúrájukat és szavazóikat lassan egyaránt elvesztő néppártoknak kell a konzekvenciát levonniuk.

A második köztársaság korának végét jelző vészharangot legutóbb sokan a 2000-ben létrejött néppárti-szabadságpárti koalíció megalakulásakor, azt megelőzően pedig Bruno Kreisky szociáldemokrata kancellár tizenhárom éves kormányzása (1970-1983) alatt kongatták meg, mint utóbb kiderült, alaptalanul.

Álláspontunk szerint a mostani választás után sem kell Ausztria tekintetében semmiféle gyökeres fordulatra számítani.